

UTICAJ SOCIJALNOG STATUSA PORODICE NA NEKE ANTROPOMETRIJSKE PARAMETRE ŠKOLSKE DECE U RURALNOM PODRUČJU

316.34:314.6]:572.087-053.5

*Dušan Šuščević¹, Zoran Vasić², Stojko Vidović³, Zoran Obradović⁴,
Rade Tanjga⁵, Jelena Stanković⁶, Ilija Baroš⁶*

¹Medicinski fakultet Banja Luka, Katedra za anatomiju

²Osnovna škola "Sveti Sava", Kakmuž

³Medicinski fakultet Banja Luka, Katedra za biologiju sa humanom genetikom

⁴Medicinski fakultet Banja Luka, Katedra za sudsku medicinu

⁵Medicinski fakultet Banja Luka, Katedra za informatiku

⁶Medicinski fakultet Banja Luka, Studentska sekcija za morfologiju

Izvod: Tokom antropometrijskih merenja učenika osnovne škole "Sveti Sava" u selu Kakmuž u podnožju planine Ozren, autori su pokušali da prošire obim istraživanja i na porodice svakog ispitivanog učenika. Koristeći se različitim izvorima podataka (školski dnevnik, evidencija lokalne zajednice i različiti vidovi ankete) došli smo do obilja podataka, kao što su: starost, zanimanje i nivo obrazovanja roditelja, zaposlenost ili nezaposlenost, imovinsko stanje, broj članova porodice (produktivni i neproduktivni), da li ispitanik ima braće ili sestara, koji je po redu rođenja, ili je jedino dete u porodici, da li su roditelji razvedeni, da li je porodica domicilna ili izbeglička i tako dalje. Prema metodologiji "Razvojne strategije Bosne i Hercegovine" (PRSP) sve porodice smo svrstali u tri kategorije: bogate, srednje i siromašne. Krajnji cilj nam je bio da definišemo socijalni status i milje porodice u kojoj žive i odrastaju školska deca. Naš interes je prvenstveno bio da dokažemo postojanje međusobne veze između socijalnog statusa porodice i vrednosti merenih antropometrijskih parametara. Iscrpnom analizom nastojali smo da dođemo do odgovora na pitanje: da li u ruralnoj sredini postoji sindrom "željenog – bogatog" i "neželjenog – siromašnog" deteta. Takođe, detaljnija analiza može dati indirektno odgovore na neke demografske probleme ruralne sredine (fertilitet, natalitet i sl.). Napominjemo da je način rada timski i da je izveden u terenskim uslovima.

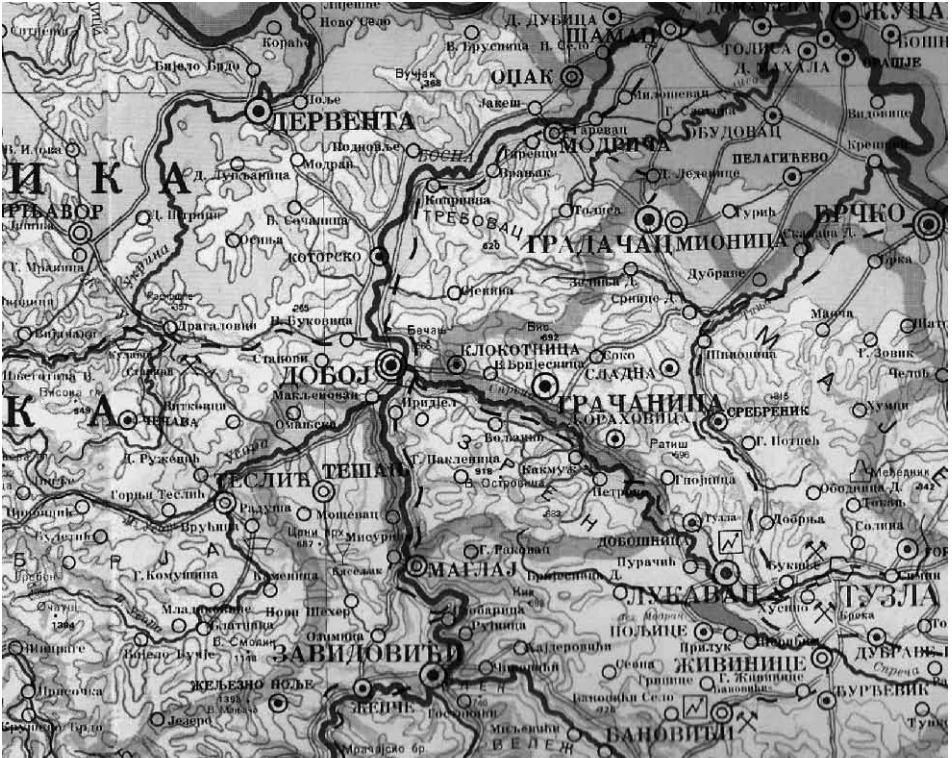
Ključne riječi: socijalni status, porodica, antropometrija, demografija, selo.

Uvod

Kada "zagrebemo" samo tri generacije unazad po sopstvenom "geneološkom stablu" neminovno ćemo otkriti naše selo i naše korene. Hteli mi to ili ne hteli, stideli se ili ne stideli – to je činjenica! Možda u tome leži razlog što se o selu malo ili nimalo brine i piše, što je prepušteno samom sebi i polako, ali sigurno se gasi. Ono malo što je

napisano najčešće ostane "mrtvo slovo" na papiru, a poruke koje su prenešene ne stižu do svojih korisnika.

Selo Kakmuž je primer sela koje se, uprkos burnim vremenima ipak održalo jer ima jedno neprevaziđeno bogatstvo - a to su deca. Školska deca u periodu između 6 i 15 godina predstavljaju najvulnerabilniju kategoriju stanovništva, a sa druge strane čine i najveći potencijal društvene zajednice. Ova populacija u odnosu na ukupan broj stanovnika čini jednu četvrtinu (25 %) populacije.

Geografska karta ispitivanog područja
Geographic map of the investigated area

Materijal i metod

Kategorizacija porodica na tri grupe je izvršena na osnovu sledećih parametara:
 Zaposlenost roditelja
 Broj članova porodice
 Prosečna primanja (neto plata)
 Vrednost potrošačke korpe

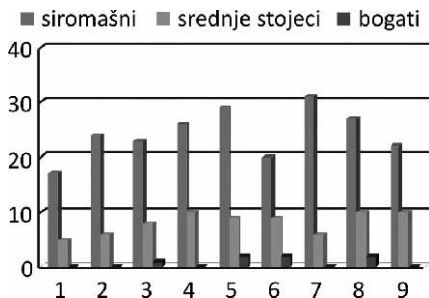
Na osnovu podataka Zavoda za statistiku Republike Srpske za 4. kvartal 2008. godine, a koji govore o prosečnoj plati po delatnostima i vrednosti potrošačke korpe za isti period izveden je odnos ova dva parametra.

Ukoliko je zbir neto plata u porodici bio manji od vrednosti potrošačke korpe, takva porodica je stavljena u kategoriju slabostojjećeg domaćinstva tj. domaćinstva iz socijalne kategorije.

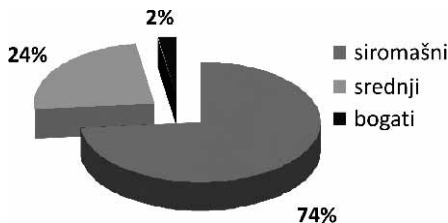
Ukoliko je odnos neto primanja porodice i vrednosti potrošačke korpe bio približno 1, onda se takva porodica kategorisala kao srednjestojće domaćinstvo.

Ukoliko je taj odnos iznosio više od 1, tj. neto primanja porodice su uveliko prevazilazila vrednost potrošačke korpe, onda se ta porodica svrstavala u kategoriju dobrostojjećeg domaćinstva.

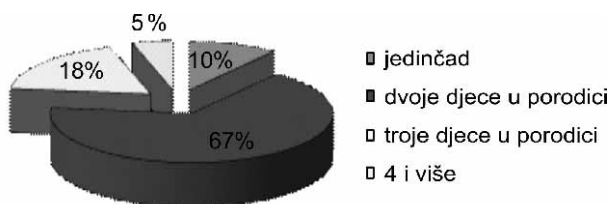
Rezultati

Grafik 1. Socijalni status učenika po razredima
Graph 1. Social status of pupils dependence of class

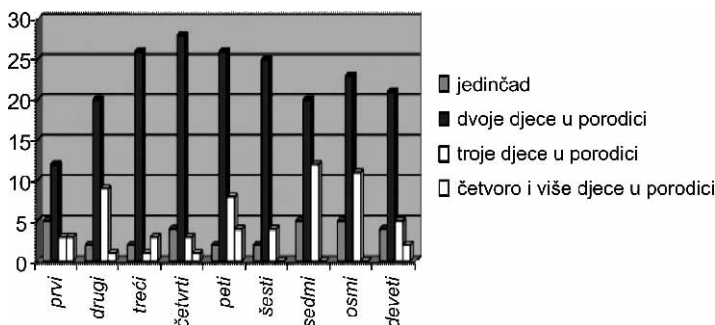

Grafik 2. Socijalni status učenika
Graph 2. Social status of pupils

Grafik 3. Zastupljenost broja dece u porodici na ukupan broj učenika
Graph 3. Representation of children in the family to the total number of pupils

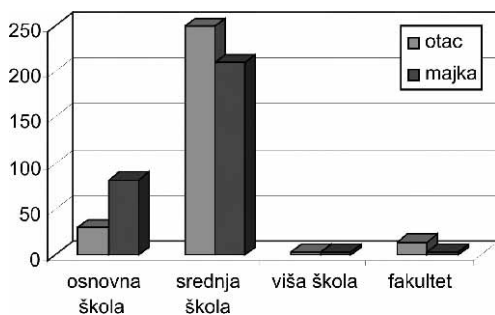
Ovo je za ruralne prilike sasvim zadovoljavajuća situacija. Šta reći za mnogobrojna sela širom Republike Srpske gde uopšte nema školske dece ili ih ima toliko da se mogu prebrojati na prste!?

Grafik 4. Pregled učenika po razredima u odnosu na ukupan broj dece u porodici

Graph 4. Review of pupils per class in relation to the total number of children in the family

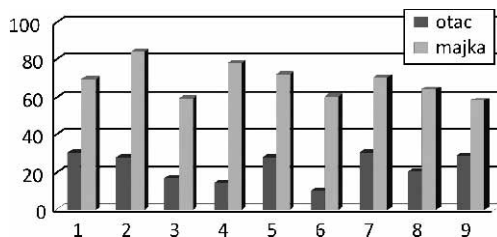
Bez obzira na prikazanu situaciju, natalitet je u padu kao i u drugim seoskim sredinama u RS. To je pre svega izazvano ukupnom ekonomskom situacijom i socijalnim stanjem u društvu, kao i odlaskom mladih, reproduktivno sposobnih u zapadne zemlje u potrazi za poslom i sigurnom egzistencijom.

Grafik 5. Obrazovni nivo roditelja

Graph 5. The educational level of parents

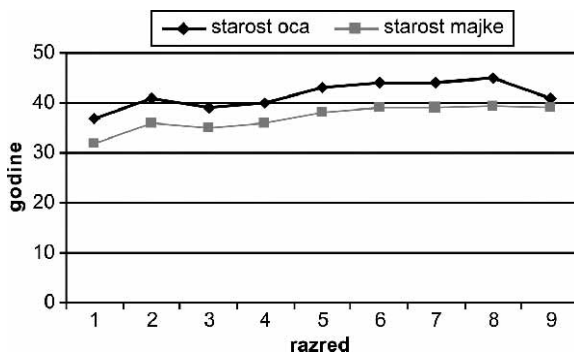
Obrazovanje roditelja je na zavidnom nivou za seoske prilike, uz napomenu da roditelji pripadaju periodu tzv. usmerenog obrazovanja (popularno "Šuvarice"). Za taj zločin još niko nije optužen, jer se nijedan svršeni srednjoškolac nije uspio zaposliti u svojoj struci.

Grafik 6. Procenat nezaposlenosti roditelja

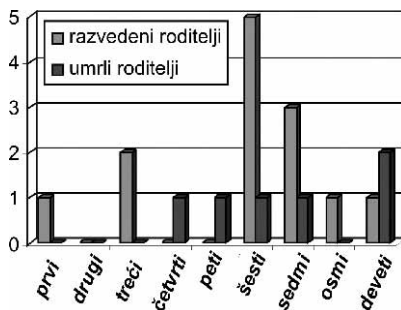
Graph 6. The percentage of unemployment of parents

Stopa zaposlenosti je mala, radnici su sa malim zaradama, a stanovništvo dopunjava budžet dodatno se baveći poljoprivrednom proizvodnjom. Pada u oči velika nezaposlenost majki. Inače, u samoj opštini Petrovo kojoj pripada selo Kakmuž postoji 1300 nezaposlenih, a u RS 40% radno sposobnog stanovništva je nezaposleno.

Grafik 7. Prosječna starost roditelja
Graph 7. The average age of parents

Prosečna starost roditelja se kreće od 32 do 45 godina, što znači da je većina roditelja u generativno - reproduktivnom periodu, što može uticati na eventualno povećanje nataliteta ("željeno dete").

Grafik 8. Pregled "nepotpunih" porodica
Graph 8. Viewing "incomplete" families

Od ukupnog broja, 4% učenika su iz razvedenih porodica, 2% su iz porodica gde je jedan od roditelja umro, a 5 učenika su iz pet porodica sa izbegličkim statusom. Poslednji podatak nije naveden na grafikonu.

Diskusija

U periodu ranog detinjstva (predškolsko doba) život deteta se odvija pod okriljem i zaštitom porodice i kroz spoznaju putem igre. Polazak u školu je ogromna i ozbiljna promena u životu deteta. Dete oseća da gubi sigurnost i povlastice koje mu je do tada nudila porodica, a primorano je da prihvati novu i nepoznatu sredinu. Ukoliko

ta nova sredina nije organizovana i spremna da mu nadoknadi gubitak onda dolazi do problema u adaptaciji, koji jesu, najčešće privremenog karaktera, ali lako mogu da pređu u sferu trajnih deformacija.

Možda je i to jedan od uzroka da su neuropatske i sociopatske reakcije dece i mladih u stalnom porastu. Igru je zamenio organizovan rad praćen odgovornošću, ali još više strahom od nepoznatog. Nisamo upoznati da li postoje serioznije studije, koje su odgovorile na pitanje: "Šta se dobilo, a šta izgubilo pomeranjem vremenske granice polaska u školu za godinu dana unapred?" Nesumnjivo je da su potrebni približno optimalni uslovi za skladan razvoj ličnosti školskog deteta u optimalnom miljeu zdrave porodice sa jedne, i organizovanom, funkcionalnom školskom ambijentu sa druge strane. Školski ambijent je, koliko-toliko rešen legislativom, a porodica – kao osnovna jedinica društva – najčešće prepuštena samoj sebi.

SAMO ZDRAVA I STABILNA PORODICA MOŽE DA ISPUNI SVOJU FUNKCIJU!

Antropometrijske mere, koje su analizirane u prethodnom radu predstavljaju samo jedan mali segment u algoritmu postupaka koje bi trebalo preduzeti, kako bi se dao odgovor na mnoga prisutna pitanja kod specifične populacije kao što su seoska školska deca. Međutim, psihički razvoj, socio-ekonomski uslovi i različiti genetski i epigenetski faktori ostaju bez odgovora.

Istraživački tim se našao u prilici da pokuša da proširi opseg istraživanja i na porodice svakog ispitivanog učenika sa ciljem da, donekle, definišu porodični milje u kojem deca žive i odrastaju. Koristeći se različitim izvorima podataka (princip očiglednosti, lična i porodična anamneza ispitanika, podaci iz školskog dnevnika, podaci iz lokalne zajednice i sl.) došli smo do sledećih parametara: socijalni status porodice, broj članova porodice, starost i zaposlenost roditelja, zanimanje i nivo obrazovanosti roditelja, broj dece u porodici, koje je dete po redu, broj izbegličkih porodica, broj razvedenih porodica, itd. Vreme nam nije bilo ni kvalitativno ni kvantitativno naklonjeno, da bismo svoju nameru i cilj mogli kompletno da obavimo. Sa konstatacijom da su prikupljeni podaci prilično oskudni, mi ćemo vam ih prezentovati bez naglaska na njihov opseg, već sa željom da ukažemo na njihovu moguću upotrebljivost.

Imajući u vidu fizički rast i razvoj učenika, a takođe posmatrajući ispitivanu populaciju sa aspekta genetskog fokusa radi se o veoma zdravom stanovništvu, kako roditelja, tako i njihovog potomstva. Sa antropološkog aspekta, stanovništvo pripada unutrašnjim dinaridima, a po karakterologiji lako izmenjenom severnom varijetetu dinarske karakterologije. Takvi ljudi su osetljivi, pomalo zaneseni, veoma mnogo polazu na svoj obraz, ponos i čast. Uvek su u potrazi za pravdom, onom čistom, Božjom pravdom. Vrlo su vezani za prirodu, pretke, veru i naciju. Kod njih je jedan posebno jak narodni instinkt za životom čijoj snazi nema kraja. Ne poznaju, ne priznaju teškoće koje su nesavladive i nerešive. Dovitljivi su i hitri duhom, često izuzetno daroviti.

Kao primer: na tri stotine ispitivane dece evidentirana su samo tri slučaja lake, nepotvrđene, reverzibilne retardacije, a drugi primer – od vremena kralja Dragutina su zadržali svoju veru i naciju. Poseduju 4 manastira iz nemanjičkog perioda koji, gledani iz ptičje perspektive, daju oblik krsta.

Seoske kuće u brdskim predelima su tipični primer staračkih ili napuštenih domaćinstava sa velikim, neobrađenim i zapuštenim parcelama ("socijalni ugar"). Postoji tendencija gašenja tih predela i centrifugalni pravac odlaska stanovništva u ušorena sela ili urbane sredine.

Ovo je bio naš skromni doprinos jer više nismo ni mogli da uradimo. Da bismo dobili detaljni i iscrpni uvid neophodan je terenski, timski interdisciplinarni i multidisciplinarni rad. Tim istraživača bi morao da se sastoji od stručnjaka različitih profila: antropologa, lekara specijaliste pedijatra, nutricioniste, psihologa, socijalnog radnika...

Takav način rada bi dao odgovor na sve elemente fizičkog i psihosomatskog razvoja ličnosti.

Radu bi se trebalo prići strpljivo, organizovano, kompetentno i kontinuirano što je moguće samo putem dobro elaboriranog i finansijski "potkvanog" projekta.

Rezultati i zaključci takvog istraživanja moraju biti jasno definisani i pristupačni širokim društvenim slojevima, kao i onima što o njima vode brigu. Možda bi takav način, koliko-toliko, pomogao da se ne zaboravi i sistematski ne uništava selo, a nama samima da se ne stidimo svog porekla.

Literatura

- Cvijić J. Antropogeografski i etnografski spisi; SANU, Novinsko – izdavačka radna organizacija "Književne novine", Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 1987.
Dvorniković V. Karakterologija Jugoslovena; Prosveta, Beograd 2000; 306-309.
Novaković B., Miroslavljev M. Higijena ishrane, Medicinski fakultet Novi Sad 2002; 16-29.
Kocijančić R. Higijena. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Beograd 2002; 202. 107-108.

INFLUENCE OF FAMILY SOCIAL STATUS ON CERTAIN ANTHROPOMETRIC PARAMETERS OF PUPILS IN RURAL AREAS

Summary

During anthropometric research on "Sveti Sava" elementary school pupils in village of Kakmuž beneath the mountain of Ozren, the authors expanded the research scope to include the families of pupils. Using the different data sources (school registers, local community registers, different survey) we collected abundant data: age, profession and education of parents, employment, average income, number of family members (productive and non-productive), number of siblings, order of birth, if the parents are divorced, if the family members were refugees, etc. According to the methodology "Development Strategies of Bosnia and Herzegovina" (PRSP), all families were classified into three groups: rich, middle-class and poor. The aim was to define the social status and milieu in which the pupils grow up. Our interest was to prove the presence of relationship between the family social status and the values of measured anthropometric parameters. By detailed analysis we tried to answer the question: is there a syndrome of "wanted – rich" and "unwanted – poor" child in rural areas? Also, the detailed analysis can give indirect answers to some demographic problems of rural areas (fertility, natality, etc.). The work was done as a team work in the field.

Key words: Social status, family, anthropometry, demography, rural areas